

Kukkian linnusto ja sen muutokset

Raimo Virkkala 30.12.2019
Suomen ympäristökeskus
Biodiversiteettikeskus
Latokartanonkaari 11
00790 Helsinki
raimo.virkkala@ymparisto.fi

Kukkia on vesi- ja lokkilintulajistoltaan poikkeuksellisen monipuolinen järvi, sillä Kukkiolla on sekä karujen selkävesien lintulajistoa että runsasravinteisempia vesiä suosivaa lajistoa. Kukkia kuuluukin yhtenä alueena kansainväliseen tärkeät lintualueet Euroopassa käsittävään ns. IBA -verkostoon (Important Bird Areas in Europe). Tähän IBA-verkostoon kuuluu Suomesta yhteensä 96 aluetta (Heath ja Evans 2000). Kukkia on valittu tähän verkostoon erityisesti kalalokin ja karuja, vähäravinteisia vesiä suosivan kuikan suurten populaatioiden vuoksi. Näitä lajeja voidaankin pitää Kukkian tunnuslintuina.

Syinä vesi- ja lokkilinnuston runsauteen Kukkiolla on todennäköisesti rantaviivan suuri pituus (mutkikkuus) suhteessa vesialueeseen, minkä seurauksena linnuille sopivien riittävän matalien vesialueiden osuus on suuri. Toisaalta Kukkiolla on eri selillä myös syviä vesialueita (>10 metriä), joita mm. kuikat käyttävät kaloja saalistaessaan. Kukkiolla on paljon kareja ja pieniä luotoja, jotka osaltaan monipuolistavat järven luontoa ja tarjoavat paljon pesimäpaikkoja eri lokkilajeille, kuten kala-, selkä-, nauru- ja harmaalokille (Virkkala 2006) ja kalatiiralle sekä lukuisille vesilinnuille, kuten kuikalle, koskeloille ja sotkille (Virkkala 2016).

Vesilintujen määrä on vähentynyt viimeisen 15 vuoden aikana

Koko Kukkian (ml. Äikkäänselkä, Läyliä ja Rautajärvi) vesi- ja lokkilintukannat on kartoitettu mm. 1986-1987, 1998-1999, 2003-2004, 2012 ja 2018-2019 (Virkkala 2006, 2016 ja Virkkala, julkaisematon). Näiden laskentojen perusteella vesilintujen kokonaisparimäärä hieman kasvoi vuosista 1986-1987 vuosiin 2003-2004 mutta on sen jälkeen, viimeisen 15 vuoden aikana, vähentynyt voimakkaasti monien lajien, erityisesti sorsalintujen, osalta. Aiemmin runsaslukuisimman vesilinnun, telkän, kanta on romahtanut vuosien 2003-2004 laskentojen 153 parista vuosien 2018-2019 vain 30 pariin, eli kanta on vähentynyt lyhyessä ajassa noin 80 %. Punasotkakanta on vähentynyt vastaavana aikana 33 parista seitsemään pariin ja tukkasotkakanta 38 parista vain yhteen pariin vuosien 2018-2019 laskennoissa. Sekä puna- että tukkasotka ovat valtakunnallisesti uhanalaisia lajeja (Hyvärinen ym. 2019), ja punasotka on

myös globaalisti uhanalainen. Sorsalinnuista myös tukka- ja isokoskelo sekä haapana ja tavi ovat Kukkiolla vähentyneet. Selkävesiä suosivan tukkakoskelon kanta oli vielä vuosina 2003-2004 yhteensä 71 paria, mutta vuosina 2018-2019 enää 15 paria.

Kukkiolla pesii myös kaloja syöviä uikkuja, kuten härkälintu ja silkkiuikku. Härkälintukanta kasvoi 1980-luvulta vuosiin 2003-2004, jolloin kanta oli suurimmillaan, yhteensä 104 pariin. Sittenkin myös härkälintukanta on pienentynyt ja oli vuosina 2018-2019 enää 41 paria. Silkkiuikkukanta käsitti 27 paria vuosina 1986-1987, mutta se on tämän jälkeen vähentynyt tasaisesti ja on enää neljä paria.

Kuikka ja laulujoutsen ovat menestyneet

Kukkian tunnuslinnun kuikan kanta on sen sijaan hieman kasvanut tasaisesti vuosien 1986-87 yhteensä 50 parista vuosien 2018-2019 yhteensä 72 pariin. Laulujoutsen saapui takaisin Kukkiolle 1990-luvulla, vuoden 1998-1999 laskennoissa havaittiin yksi pesivä pari. Vuosina 2018-2019 laulujoutsenkanta oli jo 29 paria. Vieraslaji kanadanhanhi levittäytyi Kukkiolle 2000-luvun alussa, kanadanhanhikanta oli vuosina 2018-2019 yhteensä 14 paria.

Myös lokit ovat vähentyneet

Kukkian toisen tunnuslinnun, kalalokin, kanta kasvoi vuosista 1986-1987 (653 paria) vuosiin 2003-2004 (868 paria) mutta on tämän jälkeen hieman vähentynyt, vuosina 2018-2019 kanta oli 761 paria. Kalalokit pesivät Kukkiolla yksittäin tai pieninä kolonioina, ja niitä on pesivänä kaikkialla Kukkian rannoilla. Kukkian kalalokkipopulaatio on yksi Sisä-Suomen suurimmista.

Naurulokki, joka pesii vain kolonioissa, on vähentynyt selvästi, vuosina 1986-1987 pesi 412 paria, mutta vuosina 2018-2019 enää 96 paria. Myös selkävesien selkälokki on vähentynyt, vuosina 1986-1987 pesi Kukkiolla yhteensä 83 paria, vuosina 2018-2019 enää 47 paria. Sekä naurulokki että selkälokki on luokiteltu uhanalaisiksi lajeiksi (Hyvärinen ym. 2019). Kaatopaikkoja hyväksikäyttävä harmaalokki runsastui 1980-luvulta (29 paria vuosina 1986-1987) 2000-luvun alkuun (70 paria 2003-2004) mutta on sen jälkeen hieman vähentynyt kaatopaikkojen sulkemisten myötä (58 paria vuosina 2018-2019).

Lisäksi Kukkiolla pesii kalatiirapopulaatio, jonka koko vaihtelee jonkin verran vuosittain. Vuosina 2018-2019 se oli yhteensä 130 paria. Kalatiirat pesivät sekä yksittäin että kolonioina.

Muista lajeista kalasääski on 2010-luvulla levittäytynyt pesimään Kukkialle lähiseudun metsien takamailta, joissa se on pesinyt aiempina vuosikymmeninä tekopesissä. Viime vuosina Kukkialla on pesinyt tai yrittänyt pesintää puolen tusinaa paria.

Mitä ihmiset voivat tehdä linnuston suojelemiseksi?

Vesilintukantojen väheneminen Kukkialla heijastaa ympäristömuutoksia sekä Kukkialla itsessään että laajemmalla alueella ja muutto- ja talvehtimisalueilla. Veden laadun heikkenemisen ja vesien rehevöitymisen on todettu vaikuttavan kielteisesti sorsalintujen kannan kehitykseen. Rehevöityminen mm. lisää pikkukalakantoja, jotka syövät samoja selkärangattomia kuin sorsalinnut. Telkän ja sotkien tiheydet ovatkin kaikkein suurimmat kalattomissa vesistöissä. Myös Kukkialla veden kirkkaus heikkeni tutkimusvuosina 1986-2012 aikana merkitsevästi, mikä voi olla yksi syy monien vesilintupopulaatioiden kantojen pienenemiseen, sillä sameuden lisääntyminen paljolti selitti vähentyneiden sorsalintujen negatiivista populaatiotrendiä (Virkkala 2016). Toimet, joilla veden laadun heikkenemistä voidaan estää, parantavat näin ollen myös vesilintukantoja.

Vieraslajit minkki ja supikoira voivat aiheuttaa huomattavia tuhoja vesi- ja lokkilintujen pesinnöille, joten niiden pyytäminen olisi hyvin tärkeää.

Telkkä ja isokoskelo pesivät pönttöihin. Näin ollen niitä varten on hyvä ripustaa suurireikäisiä uuttuja.

Monet lajit kärsivät pesimäaikaisesta häirinnästä, joten tarpeetonta liikkumista ja veneilyä tärkeiden lintujen pesimäpaikkojen, kuten pienten luotojen ja karien, läheisyydessä tulisi välttää pesimäaikana touko-kesäkuussa. Varislinnut tuhoavat helposti häirinnän seurauksena avoimeksi jääneet munapesät. Rantojen rakentaminen ja lisääntynyt veneliikenne on keskittynyt monin paikoin arvokkaille lintujen pesimäalueille tai niiden läheisyyteen. Linnustoltaan arvokkaimmat kohteet tulisikin perustaa luonnonsuojelualueeksi. Ihmisten tulisi myös oppia elämään Kukkiann tunnuslinnun kalalokin kanssa eikä pyrkiä estämään sen pesintää laittamalla kiviä, tiiliä tai nauvoja pystyyn sen suosimille kareille. Kalalokki on ollut täällä jo paljon ennen meitä! Kalalokin pesimämenestys on ollut varsin heikko monena vuonna 2010-luvulla.

Kirjallisuus:

Heath, M.F. ja Evans, M.I. (toim.) 2000: Important Bird Areas in Europe: Priority sites for conservation. 1: Northern Europe. – BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 8). Cambridge, UK.

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus. – Punainen kirja 2019, Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s

Virkkala, R. 2006: Spatiotemporal variation of breeding gull species in a boreal lake complex in Finland: implications for conservation. – Biological Conservation 128:447-454.

Virkkala, R. 2016: Variation in population trends and spatial dynamics of waterbirds in a boreal lake complex. – Ornis Fennica 93:197-211.